

Хото, худөөгэй һонин

Июнин 12-һоо 22 хүрэтэр—дурасхаалай жагсаал

КУРСКА ТУЛАЛДААНАЙ 50 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Фашин Германнаа Эсэгэ ороноо хамгаалһан Агууехэ дайны түүхэдэ Курск шадарга тулалдаан горитой һури ээлдэг. Тэрэ үедэ Улаан Армиин стратегическэ элдэхиэ гартан абаха эхилхэдэ, гитлеровскэ Германни эсрэг хамгаалагдаа ороноо байгаа болуу. Манай элэти эхэ ношоодоууд—командлагашад генерал-майор К. К. Рокоссовски, армини генерал Н. Ф. Ватутин (Воронежскэ фронт), генерал-полковник И. С. Конев (Степной фронт), генерал-полковник М. М. Попов (Брянскэ фронт), генерал-полковник В. Д. Соколовский (Баруун фронт) бүхэ табан фронтгоо нэгдүүлжэ, Курск тулалдаан хабаадаа һон. Тэзэниин тоодо 18 арми, гвардини кавалерини 3 корпус болон ондоороуулагдмал 4 корпус оролоһон байн. Гансахан Түбий фронтдо 711,573 эсрэгшэ, 5213 эсрэгшэ, хэмэниин 5213 эсрэгшэ, 5512 миномет, 1607 танк болон артиллерийскэ өрөө ябадаг түхээрэлгэнүүд тоологдоо.

Тий Григорьевич Лоскутинков, Гортоһоо Даба Цыренович Дугаров, Шэнэ-Бэрээнэ Александр Илюкентьевич Понин, Андрей Алексеевич Зубанин, Оюохойһоо Степан Платович Михаилков болон бусад болон.

16-дахь армини бүрэлдэлд Алес-Дурын кавалерини Улаан Тугта дивизи Курск тулалдаана хабаадаа һон. Тэзэ Оюохой Иван Михайлович Неврин, Горхоной Николай Григорьевич Ташаков, Улаан-Удэ ажабуудад Геннадий Григорьевич Пинфотто, мүнөө Эрхүүгэй областа ажабуужа байһан Василий Пантелеевич Полтавко гэшэд ябаһан юм. Дайшахи нүхэдэй—полковник Командир орлогшо Федор Иванович Стрелков (Дэзэ) Тайласда турһин, гвардини полковник Николай Дмитриевич Сумкин, дивизион командир генерал Хрусталева, дивизион артиллерие команданган полковник Чеберини гэшэдэй мүнөө бидэниингэ дунда үгы. Амиды мөндэ үзэһэн бидэ үдэ бүхэдөө ходо дурасн явагдаһан.

Курск - Орлоносто үедэ манай тулалдаанда үедэ байлдаһан полк дээр алдалан унаһан 119 загараһини Илалтын 50 жэлэй ойдо эрөөлөгшөөр тусгаарлагдх болгодохо республикнигаа «Дурасхаалай гэгдэ дэртэртэ оруулагдаха юм.

Агууехэ Илалтын тулалдаанар 50 жэлэй дүтэйгэ байһан үеһин зарим үедэ үстэдээр болонһонд һангадаг. Икхэлхэдэ, Прохоровын хажууда болон ганжуудай тулалдаан бэрэсуудай носооложо байһандал үзэгдөө бэлэ. ИВ болон СТ түхэлэй совет томо-томо танинууд дайсанай «тигр» болон «фердинандуудтай» ямар үсэдөөр, тахариш, сухаршагуулоор тулалдаа һон! Тэндэ ганса танинууд бэйшэ, харин ганса дүрхэ байһан юм. Хубсаһандал гол ашаһан танкистнуудэй гол нуурай үбэ уруу һураха эхэ гүлгэжэ явахые харахалда, газар тэнгари хоёр индэнэ носожо байһандал адал һон.

50 үдэр соо-үргэлжэлһэн Курск тулалдаана манайн ниемүүдэй 50 диниин, тэрэ тоодо 7 танкова дивизион баһаа бута соһоо һон. Тэндэ дун хамта 500 мянга гарай солдат болон офицерны адалһан, 1,5 мянган танк, 3 мянган ээр эбсэг, 3,7 мянган самолет халаһан юм.

Түүхэтэ үдха шаартаг Курск тулалдаана Коммунист парти совет арадай ба тарһай Зэбэнтэ Хуснуудай дайшахи эмхидхэлхэ болон һон. Коммунист партини ба Ленинскэ комсомолой эрхэмүүдэй эрхэм хубууд эл харага дайсангай тэмсэлэй түрүүлһин эргэдэ ябаһан юм. Эндэ ганса Курскда бэйшэ, мүн Москва, Сталинград шадарга, бүхэ индэнэ тулалдаан амьдмайга эли тодоор харагдаа һон. Тимһэ үдэһэн дий байгаа хэзээшье хүдтэй баһаа эргэлт.

И. ДУШИНИ,
Курск тулалдаанда хабаалаһан, дайһан ба ажалдай ветеран,
Загарай.

Телевидени

Понедельник, 21

«Останкино» канал. 7.00—Дунгууд. 7.45—Угловэй гимнастика. 7.55—Углов. 10.10—Фирма найдуулаа. 10.25—Хара. 10.45—Ухууудтэ фильм-жужэ. 12.00—Шэ-лаанэ? Хэзээ? 13.00—Шэ-ва һонин. 13.20—Футбол тухай. 16.00—Шэ һонин. 16.25—Телемикт. 17.10—Бюджет. 17.15—«Пчела Майя». 18.00—Ородой санираран Василий Родзиконой уулзага. 19.20—Одо-то сэг. 19.00—Шэ һонин. 19.20—Футбол тухай. 19.55—«Обыкновенный фашизм» — фильм. 1-дохь сери. 21.25—Долоон хоной суурян. 21.40—«Амгалан найрсоты багануул». 22.00—Шэ һонин. 22.20—«Азбука любви». 4-дахь сери. 22.55—«Спорты һонин». Шэ студи дуралдана. 23.40—Бомойдо. 24.10—Федерации каталог 01.25—Метанис. 01.45—Амар сайн! «Росси» канал. 0.00—Мэдээнүүд. 9.25—Шударгы бэрхэ хүнүүдэй сэг. 9.55—Угловэй кон-перт. 10.10—Тон шоуа. 11.05—Хүүгэдэй хэлэшээр. 11.35—Мульти-пульти. 11.40—«Лана-растия». Дж. Сэллинджер. 12.45—Гэрэй экран. 14.25—Сүлөөтэй сэгта. 14.40—Таршанай асуудал. 15.05—«Дикая природа Америки» — барын-тата фильм. 15.45—«Вий» — уран байхалай фильм. 17.05—Элэб һонинүүд. Бурладай ТВ. Бурлад Республикни 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан программа. 17.20—«Саясарыл хур-дэ» — кинофильм. 18. Видеоканал «Лад». 19. Байгал. 19.45—«Обоо-хилга». 20.25—Буря хэлэ. 20.30—Байгал. — Сонохалнууд. «Росси» канал. 21.00—Мэдээнүүд. «Вершина мира» — уран байхалай фильм. 22.15—Сергей Чулуна. 22.25—«Чулуна» — уран байхалай фильм. 23.00—Спорты һонинүүд. 01.00—Одо-то сэг. 01.20—Одо-то сэг.

Вторник, 22

«Останкино» канал. 7.00—Шэ һонин. 7.35—Угловэй гимнастика. 7.45—Углов. 10.05—Фирма найдуулаа. 10.20—Мульти-фильм. 10.30—«Просто Мария». 11.20—Дэлхэйн үхи-бууд юуи тухай дүлбана. 11.55—«Человек Пандифиды». 10-дахь сери. 12.50—Пресс-экспресс. 13.00—Шэ һонин. 13.20—Мульти-фильм. 13.40—«Встреча перед рассветом» — фильм. 15.00—Тенин Умблэной турпир. 16.00—Шэ һонин. 16.25—Телемикт. 17. «Пчела Майя». 17.35—3-дахь сери. 18.05—Бидэ баагадан хоорондоо... 18.25 Пандифиды». 10-дахь сери. «Мультфильм. 18.50—Техно-подрум. 19.00—Шэ һонин. 19.25—Гуронүүд хооронд «Останкино» телеканал дур-радхана. 19.55—«Просто Мария» сегоан һунинүүд. Уласхооронд хүржэмтэ фестивал. 21.00—ТВ-гэи өгсөөмжонүүд. 21.40—«Амгалан найрсоты багануул». 22.00—Шэ һонин. 22.25—«Азбука любви». 5-дахь сери. 22.55—«Яшигатор». 23.10—«Вспомниная буу-шөө» — фильм. 24.05—«Санта-Барбара». 24.15—Со-чи-93. Росси кинофестиваль. 01.00—Шэ һонин. 01.25—3-дахь сери. 18.05—Бидэ баагадан хоорондоо... 18.25 Пандифиды». 10-дахь сери.

Среда, 23

«Останкино» канал. 7.00—Шэ һонин. 7.35—Угловэй гимнастика. 7.45—Углов. 10.05—Фирма найдуулаа. 10.20—Мульти-фильм. 10.30—«Просто Мария». 11.20—Дэлхэйн үхи-бууд юуи тухай дүлбана. 11.55—«Человек Пандифиды». 10-дахь сери. 12.50—Пресс-экспресс. 13.00—Шэ һонин. 13.20—Мульти-фильм. 13.40—«Встреча перед рассветом» — фильм. 15.00—Тенин Умблэной турпир. 16.00—Шэ һонин. 16.25—Телемикт. 17. «Пчела Майя». 17.35—3-дахь сери. 18.05—Бидэ баагадан хоорондоо... 18.25 Пандифиды». 10-дахь сери.

Четверг, 24

«Останкино» канал. 7.00—Шэ һонин. 7.35—Угловэй гимнастика. 7.45—Углов. 10.05—Фирма найдуулаа. 10.20—Мульти-фильм. 10.30—«Просто Мария». 11.20—Дэлхэйн үхи-бууд юуи тухай дүлбана. 11.55—«Человек Пандифиды». 10-дахь сери. 12.50—Пресс-экспресс. 13.00—Шэ һонин. 13.20—Мульти-фильм. 13.40—«Встреча перед рассветом» — фильм. 15.00—Тенин Умблэной турпир. 16.00—Шэ һонин. 16.25—Телемикт. 17. «Пчела Майя». 17.35—3-дахь сери. 18.05—Бидэ баагадан хоорондоо... 18.25 Пандифиды». 10-дахь сери.

Пятница, 25

«Останкино» канал. 7.00—Шэ һонин. 7.35—Угловэй гимнастика. 7.45—Углов. 10.05—Фирма найдуулаа. 10.20—Мульти-фильм. 10.30—«Просто Мария». 11.20—Дэлхэйн үхи-бууд юуи тухай дүлбана. 11.55—«Человек Пандифиды». 10-дахь сери. 12.50—Пресс-экспресс. 13.00—Шэ һонин. 13.20—Мульти-фильм. 13.40—«Встреча перед рассветом» — фильм. 15.00—Тенин Умблэной турпир. 16.00—Шэ һонин. 16.25—Телемикт. 17. «Пчела Майя». 17.35—3-дахь сери. 18.05—Бидэ баагадан хоорондоо... 18.25 Пандифиды». 10-дахь сери.

Суббото, 26

«Останкино» канал. 7.00—Шэ һонин. 7.35—Угловэй гимнастика. 7.45—Углов. 10.05—Фирма найдуулаа. 10.20—Мульти-фильм. 10.30—«Просто Мария». 11.20—Дэлхэйн үхи-бууд юуи тухай дүлбана. 11.55—«Человек Пандифиды». 10-дахь сери. 12.50—Пресс-экспресс. 13.00—Шэ һонин. 13.20—Мульти-фильм. 13.40—«Встреча перед рассветом» — фильм. 15.00—Тенин Умблэной турпир. 16.00—Шэ һонин. 16.25—Телемикт. 17. «Пчела Майя». 17.35—3-дахь сери. 18.05—Бидэ баагадан хоорондоо... 18.25 Пандифиды». 10-дахь сери.

БГПИ-гэй заочно отделениин 60 жэлэй ой

ЗАЯМНАЙ БОЛОҢОН БУРАЛСАЛ

Бурладай Гүрэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанаар дээдэ һургуулиин буряад хэлэ, бэшгэн факультетэй заочно отделениин нэгдээр 60 жэлэй ой мүнөөдэр гэмдэглэгдэһэн. Эдэ жэлүүдтэ энэ факультет, хэды олон хүн заочноор буряад хэлэ, эрдэм мэдэсээ дэ-шүүдтэ гээһэн!

Нэгэ үедэ заочно отделе-ни хэрэггүй гээлээ, тэрэ отделе-ни хаажархоо бэлэй. Харин 1990 ондо дахинна нэгдэ-хэдэнь, бидэнь, 27 хүн-хоо бүрэлһэн бүтэ түрү-шын оюутай болоһонд. Энэ хур-гэи педагогикни эрдэмтэй доктор, профессор, Росси Эрэмэй академини гешүүн-корреспондент, факультетэй декан Эрхэтэ Раднаевич Раднаевич үүргэ эхэ юм.

Манай бүлэгтэ ресубли-кынай хэлэ, ойрын нога-гуудһаа эрһэн багшанар, элдэб хүдмэригшад бин. Нилээд олоһоний худөөгэй дунда һургуулинуудта ба-гшана. Багшин ажал хүндэ-шэ, хүндэтайһе ха юм. Тимһөөр мэржэжэ дэ-шүүдтэ гээһэн манай гол зор-иготэ болно.

Хүдэй жэлүүдтэ буряад хэлэһин, соёлой аялаа хүр-гөөгдэжэ эхилээ. Тимһээ энэ хуртэ дамаха, үр-гэлзүүлээ. Урагшань яд үдхэ ёһотойд гэхэ мэд-лэ дүлдэй. Худөөгэй һургуу-линуудта энэ талаар хүн-гэи гээд баһаатаа. Харин хэ-дэ һургуулинуудта ажал а-лһан байһан буряад хэлтэй багшанарта хүндэнь Юнд-дэ гэхэд, нэгдээр бур-яад хэлтэй хүндэ ород хэлтэйһэн үшөө доогуур хэмжээндэ байна гэхэд, ал-дуу болохогүй ха. Хоёрдо-хор, буряад үхүүдэй эхэ, эсгэрһин өөһдооһе түрэл хэлтэ хүсэ мэдэглэһын эхэл голхормоор байга. Энэ асуудал шиндэлэхэдэ, сал-сэлһинүүд түбэ хүржэ ёһот-той. Ишээһэн, Улаан-Удэ хот-ын «Мэдэжон» гэгэ сал-селида буряад хэлэ үзүүдэ-һын эхэ һайн. Бидээр эдэ бүхэ асуудалууды анхар-һа, хоёрдгичтэ байлабиз. Хүн бүхэмэй өөрчлөһан-на, дуралдаһай байга.

Энэ статья бэшнэ байха-да, бидэндэ буряад хэлэ, литература заадаг оһитгэй багшанараа дурсаха хүсэл-тэйбиз. Тэзэһинэй нэгэн Д.Н. Д. Доржиев юм. Даша-Пима Доржиевич буряад хэл-тэһээ гадуур хушан мон-гол хэлтэй танисуудат. Нэгэ илэ соо энэ хэлэ үшөөдэ болгохо, эхэ харатгай ба-гаа бэлэй. Тимһээ энэ асуудал харагдаха үзгэлдэ-һин гэгэ баһанабиз Д.Н. Д. Доржиев энэ илэдэ буряад хэлтэй морфологи заана. Хоодоо сүсөөгүй абадаг энэ багшанай хэзээшүүдэй зайбаргыне оюуталай дун-да харагдадаг юм. Оюутал тэрсэдэ өөһдөө эрһэн ха юм. Даша-Пима Доржиевичтэ ямаршье асуудалаар хэл-дэхэдэ, арсадаггүй хүн даа.

Энэ жэлдэ буряад лите-ратура эвэлэ эхилһэн багша Сегэ Гилькиевэ Осорова-тай танилсабиз. Тэрэй хэ-шээл бүхэмшэ ямар бэ дэв сисо, үдхэ шаартайгаар үн-гэрдаг. Бэлчг шадабартай энэ эвэлэ баһаалаа ажалай үтэ харгы, зөл жаргал хүс-эһилбиз.

Бурялсалай талаар де-кан орлогшо Доржи Багше-ва Бааароода һайн байха-һын хүснэлбиз. Багшанар Мама Буаевини, Дугаров, Маря Матвеевна Хемгуше-ва болон бүхэ багшанарта өйн байрай амаршалга, бэлч багшаһан хүргэнгөө, нимэ шулг зорюулабиз.

Залууше, наһатэйше зондо лээдэ эрдэм олоһон Заочно бурялсал заламнай болоо. Багшын дээдэ эрдэмтэй бүхэ үдэһе тоолобо. Баранай хэдэһын эндэ һураһан байха. Заламнай болон Заочно бурялсага Баранаа бидээр Баранан митанбади. Манга гэлээрүлээ, Мича элэһан. Булшаар таяартаа Вель хүргэлбиз.

БГПИ-гэй заочно отделе-ниин буряад хэлэ ба литературын 3-дахь кур-сыл оюутал.

П. А. Селашкин нэрэмжэтэ республиканика болонциин нейрорүгирческа отделениин толгойгоо хазарһан, бусдыше өрөө үбэндэ дайрагдаһан хүнүүд аргалуудат юм. Нейрорүгир К. М. Пронкин Барганай Адагнаа эрһэн толгойгоо гэмдэһини Сергей Зойбинтай хооралдажэ һууна.

Б. ГАДИНОВАЙ фото.

«САКУРЫН МҮШЭР»

Нимээр нэрлэгдһэн япон уран шүлэгэй үдэшэ Улаан-Удэ хотын түбэн библиотекэдэ һаяан болобо. Монгол хэлэ бэлчг шүлэһан мэдэжэ профессор Танака-сан, Улаан-Удэйн 3-дахь гимназида япон хэлэ заадаг даһина Нокамура гэшэд энэ үдэһин хэмжээ үзүүлэгдэ хабаалһан байн.

Танка (табан мурэй илэ), коку (гурбан мурэй шүлэ) гэжэ классикэһа япон шүлэгүүдэй түүүше хурһангай зыдагар хоорон, ороло үгэ хэлжэ. Буряад Республикни Уран зохиолонд хоһонийн правелинни түрүүлһэн, хэлэ бэлчг эрдэмтэй кандидат П. Дугаров үдэһын нэб-бэ. Англи хэлтэй багша, уран шүлэгтэ үнэн эрхэнһон доктортэй, өөрөөһе шүлэг оһижэ, оршуулаха хэмжэ тур-шадат С. Намкинэн үдэһын сашань хүртэйн ябуулаа.

Танака-сан Паран улсаһангаа угай түүүше, уран шүлэг-үүд тухай сөбөр монгол хэлд дээр хөөржэ, һонирхол үүсхэбэ. Эднэ залуухан Нокамура даһина өөһнгөө ажал тухай орол, буряад хэлүүдэе шүлэха зоригтой эрһэн тухай хөөрхөдөө, хэлэ үгэ бурядаар хэлэжэ, зо-һинше байсуулаа.

Буряад Республикни арадай ноодууд Н. Дамдинов, Д. Жалсарев, Росси Федерациин соёлой габайтаа худэл-мэржэлшд Г. Чингисов, Ц. Дондогов, Буряад Республикни соёлой габайтаа худэлмэржэлш Г. Иванчин, фи-лософини эрдэмтэй кандидат, нэгэ Д. О. Ойров, И. Нам-жилтон гэшэд япон шүлэгүүдэй оринуудта уншажа, һонин һорһомоо хөөржэ, олоһине һонирхуулаа. Нокамура хүн-һэй япон танил-шүлэг эхэ хэлэн дээрэ уншаба. Тинхээд Танака-сан нэгэ танил-шүлэгэ дүүт болгожо дуулаа.

Буряад-монгол, япон арадуудай хоорондо соёл болдо-соргой талаар сэлэлэха хооложо барисаа байгуулаха тухай хоорондоо болоо. Мүн буряад-монгол-япон уран оло-лоходо дуртайшуудай бүтэм байгуулагдажа, хүтэ-бэ-риһын зурһалһан гэгшүүд һунагдаа.

М. ДАШНЕВА.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

«Түрүүшын алам хэлэ» Росси Федерациин Президи-дэһын Конституциноно зүб-лэһэн дээрэ хэлһэн үгдөө.

Буряад Республикни Верхо-но Советай болон Мини-стернүүдэй Советай респу-бликни бүхэ эрхэтэтэ гарга-һан хандалга.

«Угловээр — Медицини хүдмэригшэдэй үдэр» — мэдэсэлүүдэй суглуударай.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ. ДАШЕВЗА Г. Х. ЛОПДОГОН Ц. Ц. ИЖИГАНТОВ Б.М. Ж. (хэрхүүлсэдэ сен оестар) НИМАЕВ П. Н. (редактор орлогшо) ОЧИРЛОВ С. Д. РИНИЧИНОВ С. Д. (редактор орлогшо), ЮКТО ХОЕВА В. Э.

Манай адрес: 570000 Улаан-Удэ Малай-ноши өмнөһө үйлсэ. 23 Буряад үнэн гезетин редакци.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикни Верховно Совет, Буряад Республикни Министрүүдэй Совет, Бүгдэ бурядуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллентив.

Редкциин телефоннууд: редакторай—2-50-96, приемник—2-54-54 редакторай орлогшонорой —2-68-08, 2-62-62, гэрхүүлсэдэ секретарини—2-50-52, секретаридэй—2-66-76, гэгшүүд: союдадай гүдэмэриин ба мнхын элчүүнүүдэй —2-55-97 (дагшман), 2-61-33, 2-56-23, социаль-экономическа—2-64-36, (дагшман), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-33, соёл эрдэмтэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (дагшман), 2-57-63; 2-67-81 олонимий гүдэмэриин ба мэдэсэлүүдэй —1-51-93 (дагшман), 2-34-05, 2-69-58; оршууһин—2-60-91; корреспондентүүдэй—2-33-61, хэлэлдэ бэлдэгшэдэй —2-35-95 Манай корреспондентүүд: Аглицка —3-42-19, Закамскда —30-61, Харинскда —2-31-67, Буряад Республикни Министрүүдэй Советэй эхлэһин телефоннууд: директо —2-49-94, бузгальтер —2-23-67, гэгшэ —2-56-62.

Газетэ хэлбэлэй 2 хуудал хэмжээтэй Индекс 50901 Хэлэж 7500, Стереоитла тушаагдаһан сэг: 21.40. Буряад Республикни Хэлбэлэй ба олово мэдэсэлгүй министрэдэ 69-дэхи көмөртөйор буряад хэлэ абтанай. Газетэ республиканика типографида хөр-лэгдээ Директорийн телефон 2-40-45.